

(e) Az önértékelés, motiváció és különféle tanulási módok szerepe. (f) Önálló tanulás multimédiás eszközök segítségével.

A tanulmányok többféle dokumentum feldolgozását javasolják, az utolsó kettő részletes gyakorlati útmutatót ad erre vonatkozólag (célok, módszerek).

Az utolsó előtti alfejezet címe „Új információs és kommunikációs technológiák (eljárások) az élő nyelvek tanításában”. Négy tanulmányt foglal magába, az első az információáramlás és önképzés új formáiról szól; különböző kommunikációs helyzeteket mutat be, melyek elősegíthetik az ismeretek memorizálását (rögzítését), valamint a tanuló különféle nyelvi és kulturális ismereteket sajátíthat el általuk. A következőkben az Internet nyelvórán történő hasznosításáról, a számítógép és a kommunikatív nyelvoktatás kapcsolatáról, valamint a nyelvórán alkalmazott számítógépes programokról esik szó.

Az ötödik, záró alfejezetben az önálló nyelvtanulással kapcsolatosan olvashatunk négy tanulmányt. Tárgyalt kérdések: (a) Mit értünk önálló nyelvtanuláson? (b) A célok, a tartalmak és a fejlődés meghatározása. (c) A módszerek és technológiák kiválasztása. (d) Az elsajátítás folyamatának ellenőrzése (üteme, helye, pillanatnyi helyzete).

A könyvet a szerző által összegyűjtött, az antológiában található tanulmányok forrásjegyzéke zárja. (Itt azonosíthatók az antológia egyes szemelvényeinek a szerzői is. Ebben a recenzióban ettől eltekintettem, mert célom a szakma francia nyelvű horizontjának a bemutatása volt.)

JEGYZETEK

¹ Vö. Bárdos, Jenő. *A nyelvtanítás története és a módszerfogalom tartalma*. Veszprém, 1993. p. 25

² Vö. Bárdos, Jenő. *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata*. Nemzeti Tankönyvkiadó: Budapest, 2000. p. 103

Szabolcsi Zsuzsanna

Eugene A. Nida

Fascinated by Languages [Nyelvek bűvöletében]

John Benjamins Publishing Company:
Amsterdam/Philadelphia, 2003. 157 p.

Az 1914-ben, Oklahoma Cityben született Eugene A. Nidát a fordítástudomány egyik első klasszikusaként tartják számon. Korábbi műveiben megszokhattuk, hogy közvetlen hangon szól az olvasókhöz, és elméleti észrevételeit könnyen érthetően, gyakorlati példákon keresztül mutatja be. Új könyvében kifejezetten életének személyes élményei kerülnek a középpontba. Hatvan éves pályafutásának összefoglalásaként olyan kötetet vehetünk a kezünkbe, amely egy rendhagyó önéletrajz és egy szakkönyv keveréke.

A bevezető és a befejező rész főleg életrajzi elemeket tartalmaz. A szerző elárulja, hogyan került már gyermekkorában a nyelvek bűvkörébe. A középiskolai latin és német mellé az egyetemen felvette a franciát és az ógörögöt. A szakirodalom gyakran bibliafordítóként említi, aki gyakorlati tapasztalatai alapján elméleti összefüggéseket tárt fel a fordítás folyamatában, és egyike lett a fordítástudomány megteremtőinek. A „Ki vagyok én?” című befejező részben azonban hangsúlyozza, hogy kiadási céllal soha nem készített bibliafordítást, valójában nyelvész és kulturális antropológus. „*I am simply a linguist specializing in language and cultural anthropology (...)* I am simply a student of sociolinguistics and semiotics who has been studying verbal communication in more than ninety countries and who continues to be fascinated by languages.” (p. 135) [„Egyszerűen nyelvész vagyok, aki nyelvekre és kulturális antropológiára specializálódott (...) Egyszerűen szociolingvisztikát és szemiotikát tanul diák vagyok, aki több mint kilencven országban tanulmányozta a verbális kommunikációt, és akit a nyelvek változatlanul elbűvölnek.”]

Nyelvészként kapott megbízást az Amerikai Bibliatársulattól, hogy vizsgálja meg, miért olvassák és miért értik olyan kevesen a Biblia szövegeit. Nida tanulmányozta a különböző fordításokat, és felismerte, hogy a probléma

gyökere a hibás fordítói normában rejlik, a hagyomány miatt a fordítók gyakran ragaszkodnak a szó szerinti fordításhoz, és változatlanul hagyják a régi korokból származó, az olvasó számára ismeretlen kulturális környezetet. Ez a munka hosszú évtizedekre meghatározta életét és kutatásainak irányát. Ennek segítségével járta be a világot. Megtudhatunk néhány részletet hobbjáról, a fotózásról is, és megemlíti két házasságát, de magánéletéből csak annyit fed fel, amennyi a munkájához kapcsolódik.

A könyv ezen a kereten kívül két fő részre tagolódik, melyek tartalmilag és hangvételükben is eltérnek egymástól. Az első rész rövid fejezetek sorozata, anekdotafüzér, amelyet a hosszú évek során meglátogatott országokban szerzett élményeiből állított össze. Az érdekes történetek természetesen mind a nyelvekhez, az egyházhoz, a bibliafordításokhoz kötődnek, de Nida kiváló megfigyelő, találó megjegyzései egy-egy esetvonással az adott ország kulturális vagy politikai háttéréről is képet festenek. Egy rövidke szakasz erejéig a szocialista korszak alatti magyarországi látogatása is szerepel a könyvben. A protestáns egyház vezetőivel találkozott, de a rendszer egyházellenessége miatt a szocialista országokban nem tudtak nyíltan beszélgetni. A rossz idő miatt nem lehetett a szabadban találkozni, a szálloda pedig feltehetően be volt poloskázva, az egyházi tisztviselő viszont mestere volt a „dupla szociolingvisztikai kommunikációnak”, arckifejezésével és gesztusaival pontosan az ellenkezőjét mondta, mint a szavaival. Nida azt is megemlíti, hogy a rendszerváltás után a keleti blokkból Magyarország adott otthont először a Bibliatársulatok Világszövetsége konferenciájának.

Ezek a kis fejezetek négy kontinens több mint húsz országát ölelik fel, értelemszerűen csak villanásszerű képeket tudnak adni az ott szerzett benyomásokról. Céljuk inkább az, hogy érzékeltessék, milyen környezetben, hogyan végezte munkáját Nida, és személyes illusztrációkkal, önéletrajzi elemekkel egészítse ki a szakirodalomból megismert képét.

A második rész a bibliafordítás specifikus problémáit taglalja. Antropológiai nyelvészeti szempontból megvizsgálja, milyen gondokat

vet fel a forrásszövegtől időben és földrajzilag is eltérő kulturális környezet a fordítás során. Felhívja a figyelmet, hogy a Biblia különleges forrás, a szent szövegek tisztelete szó szerinti fordításra ösztönzi a fordítókat, amitől a szöveg nehezen lesz megérthető. Nida ebben a könyvében nem használja a szokásos terminusokat, hanem szélesebb közönséghez szólva, ismeretterjesztő stílusban fogalmazza meg a szöveg-szintű ekvivalencia lényegét. Külön fejezetet szentel a Biblia szövegének irodalmi jellegéből adódó nehézségeknek. A fordítók a teológiai tartalomra koncentrálva gyakran figyelmen kívül hagyják az eredeti mű költőiségét, zeneiségét, a kapott fordítás szárazabb lesz és nehezebben élvezhető. A Bibliában gyakran alkalmazott irodalmi eszköz az absztrakt fogalmak megszemélyesítése és a parabola, ezek tovább bonyolítják a fordító helyzetét.

A bibliai szövegek komplexitása, a teológiai és irodalmi hűség mellett a kulturális adaptáció szükségessége miatt Nida hangsúlyozza a fordítási tanácsadók és a fordítók gyakorlati képzésének fontosságát. De épp ez a komplexitás teszi lehetővé, hogy a problémák vizsgálatából következtetni tudjon a fordítási folyamatra és az abban jelentkező hibákra.

Aki csak felületesen belelapoz a könyvbe, úgy gondolhatná, hogy csak egy szűk rétegnek szól, akik ezzel a szakterülettel foglalkoznak. Aki viszont olvasta Nida korábbi munkáit, az tudja, hogy bár a példák konkrétak és csak a Biblia szövegéből származnak, a szerző felismerései és levont következtetései általánosabb érvényűek. Mivel az író kerüli a tudományos nyelvezetet és szakmai megállapításait érdekes, gyakran humoros történetekkel fűszerezi, a könyv kiválóan alkalmas arra, hogy a laikus olvasónak bemutassa, milyen szerteágazó problémákat kell a fordítónak megoldania a fordítási folyamat során.

A kötetet kiegészítő irodalomjegyzék a szerző válogatott műveit tartalmazza, külön csoportosítva a nyelvészeti, kulturális és fordítási témájú könyveket, a bibliafordítási kézikönyveket, valamint a fontosabb cikkeket.

Mártonyi Éva